

Kowalczyk, Stanisław

"Istnienie Boga osobowego w świetle realistycznej filozofii", Tadeusz Rutkowski, Płock 2010 : [recenzja]

Studia Płockie 39, 307-309

2011

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Ks. Tadeusz Rutowski, *Istnienie Boga osobowego w świetle realistycznej filozofii*, Płocki Instytut Wydawniczy, Płock 2010, ss. 71.

Długoletni profesor Wyższego Seminarium Duchownego w Płocku, jakim jest ks. dr Tadeusz Rutowski, podczas swych studiów w Katolickim Uniwersytecie Lubelskim specjalizował się w zakresie filozofii przyrody. Na swym koncie posiada szereg liczących się publikacji: są to m. in.: *Teoria poznania* (Płock 1994), *Wybrane zagadnienia z filozofii przyrody* (Płock 1995), *Tajemnice istnienia* (Płock-Toruń 2001), *Kreacjonizm a ewolucjonizm* (Płock 2006). Same już tytuły sygnalizowanych prac wskazują, że ich Autor podejmuje problematykę z pogranicza metafizyki ogólnej i filozofii przyrody. W zakresie filozofii bytu opowiada się za nurtem tomizmu egzystencjalnego, który zainicjowany przez E. Gilsona na terenie Polski znalazł twórczych kontynuatorów w osobach między innymi Stefana Świeżawskiego i Mieczysława A. Krąpca, twórców tzw. Szkoły Lubelskiej filozoficznej. Autor omawianej aktualnie pracy, wpisując się w nurt „realistycznej filozofii” identyfikowanej z tomizmem w jego wersji egzystencjalnej, równocześnie faktycznie wykracza poza tomizm klasyczny poprzez próbę łączenia rozważań ontologicznych i empiryczno-przyrodniczych. Takie próby są podejmowane w tzw. filozofii nauki (philosophy of science) reprezentowanej w Polsce przez K. Kłósaka i M. Helera, których prace są cytowane przez Autora. Rzecznikiem „zblizenia” filozofii i nauk empirycznych, w zakresie problematyki filozofii Boga, jest również ks. prof. Stanisław Ziemiański SJ określający swe stanowisko mianem „metafizyki scjentystycznej”. Podejmowane próby łączenia tomizmu egzystencjalnego z wynikami i teoriami nauk przyrodniczych są interesujące, ale zarazem nasuwające wątpliwości z racji metodologicznej odrębności obu typu dyscyplin. Ta wątpliwość dotyczy również pracy aktualnie recenzowanej.

Publikacja *Istnienie Boga osobowego w świetle realistycznej filozofii* zawiera, poza wprowadzeniem i podsumowaniem, cztery następujące rozdziały: I. Istnienie Bytu Koniecznego transcendentnego w stosunku do Wszechświata; II. Przymioty Bytu Koniecznego. Byt Konieczny bytem osobowym – Bogiem; III. Wszechświat jako twór Bytu osobowego jest racjonalny; IV. Doskonałość i niedoskonałości Wszechświata (Wszechświat nie jest dziełem dokończonym). Rozdział pierwszy zawiera argumentację za istnieniem Boga, rozdział drugi omawia atrybuty bytu absolutnego, rozdziały trzeci i czwarty analizują bytowy profil „Wszechświata” – jego racjonalność i równocześnie

niedoskonałość. Zaproponowana struktura pracy jest logiczna i tematycznie zasadna.

Rozdział pierwszy jest syntetyczną prezentacją argumentacji za istnieniem Boga jako Bytu Koniecznego, którego uzasadnieniem jest przygodność bytów stworzonych. Rozważania Autora nie są zwykłą repetycją sformułowań tomistycznych, mają natomiast charakter osobistych twórczych przemyśleń nawiązujących do egzystencjalnej koncepcji bytu i podstawowych zasad ontycznych inspiracji arystotelesowsko-tomistycznej. Z tej okazji cytowany jest kilkakrotnie prof. Leszek Kołakowski, co nie do końca jest usprawiedliwione, ponieważ był on rzecznikiem agnostycyzmu kwestionującego możliwość racjonalnej probacji istnienia Boga. Hipotetyczną alternatywę obecności Boga przyjmował on jedynie z tego względu, że Jego negacja prowadzi do skrajnego relatywizmu aksjologicznego i moralnego chaosu.

Rozdział drugi pracy omawia atrybuty Boga, zwłaszcza Jego osobowy status. Sposób argumentacji wspomnianej właściwości sprowadza się do twierdzenia, że skoro Bóg jest bytem absolutnie doskonałym, to nie musiał – jak sugerują panteiści – stwarzać świata. Akt stwórczy jest, więc aktem wolnym, wolność implikuje z kolei rozumność, a oba atrybuty są możliwe jedynie w bycie będącym osobą. Powyższy typ motywacji osobowego statusu Boga, odwołujący się do tradycji tomistycznej, jest zasadny. Na marginesie tego rodzaju rozważań warto jednak przypomnieć, że nurt antropologiczny filozofii chrześcijańskiej – zainicjowany przez św. Augustyna – osobowość Boga uzasadnia odwołując się do bytowej struktury człowieka.

Równie interesujące są rozważania trzeciego rozdziału, którego istotą jest stwierdzenie, że racjonalność Wszechświata jest pochodna wobec Boga jako rozumnej osoby. W tym fragmencie pracy Autor często odwołuje się do osiągnięć nauk przyrodniczych, których przedstawiciele (m. in. P. Teilhard de Chardin) mówią o „matematyczności” przyrody, tj. możliwości racjonalnego jej poznania i eksplikacji. Tego rodzaju stwierdzenia mają swój odpowiednik w Tomaszowym argumentie z celowości przyrody. W trakcie rozważań zawartych w trzecim rozdziale znajduje się stwierdzenie: „Świat realny jest poznawalny, bo jest racjonalny, gdyż pochodzi od Stwórczego Rozumu” (s. 43). Powyższe zdanie jest niewątpliwie słuszne wówczas, gdy uwzględnia się aspekt ontologiczno-kauzalny: rozumny Stwórca tworzy racjonalno- sensowne dzieła. Jeżeli jednak uwzględnia się aspekt teoriopoznawczy, to można wnioskować: skoro świat jest racjonalnie poznawalny, to jego przyczyną była wszechmocna i rozumna Osoba.

Ostatni rozdział recenzowanej pracy omawia ambiwalentny charakter bytowy Wszechświata: jego doskonałość ontyczną (adagium tomistyczne „każdy byt jest dobry”) i zarazem niedoskonałość. W trakcie rozważań ks. prof. Rutowski braki i ograniczenia bytowe świata tłumaczy faktem, że jego rozwój jest powiązany z procesem ewolucji. To stwierdzenie nie budzi wątpliwości, ponieważ fakt ewolucji jest powszechnie uznawany – nie tylko

przez cytowanych przyrodników – za niepodważalny. Problemem jest natomiast to, że idea ewolucji jest całkowicie obca dla nurtu tomizmu egzystencjalnego, natomiast kompatybilna np. z komentarzami biblijnego opisu stworzenia świata niektórych wschodnich Ojców Kościoła i św. Augustyna.

Kończąc prezentację pracy *Istnienie Boga osobowego w świetle realistycznej filozofii* ks. prof. T. Rutowskiego należy stwierdzić, że jest ona twórczą refleksją w zakresie problematyki teodycealno-ontologicznej: istnienia, i atrybutów Boga. Powinna ona zainteresować nie tylko studentów filozofii i księży, ale również ludzi o wykształceniu przyrodniczym oraz wszystkich poszukujących racjonalnego pogłębienia swej wiary. Obowiązkiem recenzenta jest zasygnalizowanie swych wątpliwości dotyczących niektórych sformułowań. Na s. 42 znajduje się skrót myślowy „religia judeo-chrześcijańska”, chodzi zapewne o religijne i etyczne idee judeo-chrześcijańskie (judaizm i chrześcijaństwo są przecież odrębnymi religiami). Na s. 49 jest mowa o I. Kancie jako prekursorze „modnych obecnie prądów antropologicznego tłumaczenia racjonalności świata”. Nurt filozofii podmiotowo – antropologicznej sięga już chrześcijańskiego antyku, natomiast stanowisko Kanta jest idealistyczno-subiektywistyczne. Błędem niektórych przedstawicieli tomizmu egzystencjalnego jest identyfikowanie rozważań odwołujących się do życia psychicznego człowieka z idealizmem, takiego błędu nie popełnia Jacques Maritain – czołowy współczesny tomista.

Sygnalizowane ostatnio zastrzeżenia są dość marginalne dla wartościowych interesujących rozważań Autora w recenzowanej pracy. Jest ona ciekawą i wartościową próbą konfrontacji filozofii tomistycznej: z osiągnięciami współczesnych nauk przyrodniczych. Praca ta prowadzi Czytelnika po śladach odkrywania Boga w świecie racjonalnie rozpoznawalnym, a równocześnie jakże napiętnowanym brakami i niedoskonałością.

Ks. Stanisław Kowalczyk